

Paulina Filip

Działalność inwestycyjna w procesach rozwojowych przedsiębiorstw

Ekonomiczne Problemy Usług nr 34, 288-294

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PAULINA FILIP

Uniwersytet Rzeszowski

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnobrzegu

DZIAŁALNOŚĆ INWESTYCYJNA W PROCESACH ROZWOJOWYCH PRZEDSIĘBIORSTW

Wprowadzenie

Powszechnie uważa się, że bez inwestycji żaden podmiot społeczno-gospodarczy nie jest w stanie się rozwijać. Inwestycje to celowe wydatkowanie kapitału, skierowane na powiększenie korzyści materialnych i niematerialnych podmiotu gospodarującego. Inwestycje w sektorze MSP są szczególnym rodzajem inwestowania w kontekście trwałego ich rozwoju. Celem niniejszego doniesienia jest zaprezentowanie procesu inwestycyjnego podejmowanego przez sektor małej i średniej przedsiębiorczości w Polsce. Zebranie informacji na ten temat ma istotne znaczenie dla kompleksowej oceny stanu faktycznego sektora MSP, zbadania jego sił i słabości na tle ogółu przedsiębiorstw oraz podjęcie próby oceny możliwości prorozwojowych tego sektora.

Pojęcie, rodzaje i cechy inwestycji

Rozumienie i interpretowanie pojęcia inwestycji w teorii i praktyce gospodarczej należy do znacznie zróżnicowanych. Wśród podstawowych typów definicji inwestycji można wyróżnić szerokie i wąskie ich określenie¹. Najszersza i najbardziej ogólna definicja utożsamia inwestycje ze wszystkimi środkami i oszczędnościami w gospodarce, które zostały przeznaczone na dalszy rozwój produkcji i usług, które nie zostały skonsumowane. Szerokie rozumienie inwestycji to również wszelkie nakłady gospodarcze, ponoszone na reprodukcję poszczególnych zasobów, tj. zasobów ludzkich, rzeczowych, pieniężnych, naukowych. Natomiast w węższym znaczeniu inwestycje to nakłady na przyrost i odtworzenie majątku rzeczowego w przedsiębiorstwie. Oznaczają zakup nowych środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych jak też modernizację już posiadanych². Inwestycje można, zatem określić jako wydatkowanie środków w celu pozyskania przez przedsiębior-

¹ K. Dziworska, *Decyzje inwestycyjne przedsiębiorstw*, UG, Gdańsk 2000.

² L. Kruschwitz, *Finansowanie i inwestycje*, CeDeWu, Warszawa 2007.

stwo określonych obiektów, papierów wartościowych bądź dóbr niematerialnych, służących realizacji procesów gospodarczych i pozwalających na odzyskanie kapitału oraz czerpanie dodatkowych korzyści w przyszłości³. Inwestycje podlegają różnym ocenom i klasyfikacjom. W myśl powyższej definicji, inwestycje można podzielić na następujące grupy:

- inwestycje rzeczowe – zakup, budowa, rozbudowa, modernizacja majątku rzeczowego,
- inwestycje finansowe – zakup papierów wartościowych,
- inwestycje niematerialne – szkolenia, promocja i reklama, badania i rozwój,

Z kolei inwestycje rzeczowe można podzielić ze względu na ich cel i charakter na⁴:

- inwestycje założycielskie – związane z powstaniem nowego przedsiębiorstwa,
- inwestycje rozwojowe – w wyniku których zwiększa się zakres działania przedsiębiorstwa, polegają one na budowie nowych budynków, budowli, uruchomieniu produkcji nowych wyrobów, zastosowaniu nowych technologii,
- inwestycje modernizacyjne – podejmowane są w celu podniesienia technicznego i ekonomicznego poziomu wytwarzania dóbr oraz zwiększenia efektywności produkcji,
- inwestycje odtworzeniowe – związane są z wymianą zużytych fizycznie bądź moralnie składników majątkowych.

Inwestycje posiadają szereg charakterystycznych dla siebie cech, które wyróżniają je wśród innych działań przedsiębiorstwa. Określają one specyfikę inwestycji, która powinna być uwzględniona przy podejmowaniu decyzji inwestycyjnej przez przedsiębiorstwo. Wśród podstawowych cech inwestycji należy wymienić⁵:

- ryzyko i niepewność realizacji inwestycji, zwłaszcza odnośnie odzyskania kapitału i czerpania korzyści,
- konieczność zgromadzenia znacznych środków finansowych na realizację inwestycji,
- skomplikowana i kosztochłonna procedura przeprowadzenia rachunku inwestycyjnego,
- niezbędność prowadzenia inwestycji dla rozwoju i przetrwania przedsiębiorstwa,
- długookresowość inwestycji,
- pozytywny wpływ na konkurencyjność przedsiębiorstwa i jego pozycję na rynku.

Powyższe cechy inwestycji wskazują na złożony proces inwestowania w przedsiębiorstwie. Podmiot, który zamierza prowadzić inwestycję, musi do niej dobrze się przygotować

³ H. Walica, *Zarządzanie strategiczne i polityka inwestycyjna przedsiębiorstwa*, AE, Katowice 1999; P. Bernstein, D. Aswath, *Zarządzanie inwestycjami*, K.E. Liber, Warszawa 2006.

⁴ J. Różański, *Inwestycje rzeczowe w procesach rozwojowych przedsiębiorstw*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2006, *Inwestycje i środki trwałe w gospodarce narodowej w 2007 r.* Główny Urząd Statystyczny, Departament Rachunków Narodowych i Finansów, Zakład Wydaw. Statystycznych, Warszawa 2008.

⁵ W. Harmgardt, J. Tiedtke, *Inwestycje i finansowanie*, Die Akademie, Bad Harzburg 1992.

pod względem organizacyjnym i finansowym. Te wymagania odnośnie inwestycji mają szczególne znaczenie dla MSP, gdyż one posiadają najmniejsze możliwości ich pełnego spełnienia.

Na działalność inwestycyjną przedsiębiorstw sektora MSP wpływa wiele różnych czynników, które mogą być zarówno stymulatorem, jak i hamulcem działalności inwestycyjnej⁶. Uwarunkowania działalności inwestycyjnej małych i średnich przedsiębiorstw można podzielić na trzy zasadnicze grupy:

1. Uwarunkowania wewnętrzne, a w tym:
 - cechy społecznozawodowe właściciela /menedżera,
 - cechy przedsiębiorstwa (rodzaj działalności, status prawny itp.),
 - przesłanki podejmowania działalności inwestycyjnej,
 - wysokość kapitałów.
2. Uwarunkowania lokalne i regionalne, a w tym:
 - rozwój gospodarczy regionu,
 - warunki instytucjonalne,
 - otoczenie biznesu,
 - wsparcie samorządów terytorialnych.
3. Uwarunkowania zewnętrzne, a w tym:
 - koniunktura gospodarcza,
 - regulacje systemu finansowopodatkowego,
 - wysokość stóp procentowych,
 - dostępność usług bankowych, polityka kredytowa banków,
 - finansowe i pozafinansowe wsparcie rządu,
 - finansowe wsparcie UE.

Aby dobrze przeprowadzić inwestycję należy postępować według zasad działalności inwestycyjnej. Do takich należy zasada celowości, koncentracji środków, zasada typowości i powtarzalności obiektów oraz wyposażenia i inne. Zasada celowości inwestycji oznacza odpowiedniość dobieranych środków do wytyczonych celów.

Aktywność inwestycyjna sektora małej i średniej przedsiębiorczości

Jednym z ważnych aspektów funkcjonowania małych i średnich przedsiębiorstw jest ich działalność inwestycyjna. Inwestycje warunkują właściwy rozwój gospodarki i są niezbędne do poprawy konkurencyjności poszczególnych jej działów. Skala inwestycji w gospodarce jest zazwyczaj dobrym odzwierciedleniem stanu i perspektyw rozwoju sektora oraz jej poszczególnych ogniw. Stosując to kryterium, lata wysokiego tempa inwestowania można określić jako okres ekspansji sektora przedsiębiorstw i dobrej koniunktury. Zaha-

⁶ P. Dominiak, *Sektor MSP we współczesnej gospodarce*, PWN, Warszawa 2005.

mowanie działań inwestycyjnych wiąże się zazwyczaj z trudną sytuacją na rynku⁷. Poziom nakładów inwestycyjnych przedstawiono dla wybranego sektora w ujęciu krajowym za lata 2000–2006.

Tabela 1

Poziom nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw ogółem (w mln zł)

Rok	Przedsiębiorstwa ogółem	Przedsiębiorstwa MSP	Liczba zatrudnionych			
			0–5 (mikro)	6–50	51–250	ponad 250
2000	106 328,3	53 190,5	15 220,6	13 391,1	24 578,8	53 137,9
2001	93 259,7	44 975,2	11 499,2	14 456,1	19 019,9	48 284,5
2002	72 229,1	31 612,9	9 889,8	8 370,3	13 352,8	40 616,2
2003	108 614,7	60 383,5	26 262,5	13 660,3	20 460,7	48 231,2
2004	90 300,0	44 910,9	11 342,6	11 859,4	21 708,9	45 389,1
2005	99 826,7	44 033,8	11 790,1	10 859,4	21 384,3	55 792,9
2006	113 740,9	54 493,3	14 125,5	12 720,1	27 647,7	59 247,6

Źródło: dane zebrane w Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, MSP seria opracowania i statystyki, z odpowiednich lat.

Najlepszy okres realizowania działalności inwestycyjnej przez indywidualna przedsiębiorczość to 2003 rok, z poziomem nakładów ponad 60,3 mld zł. Lata 2004–2005 to okres znacznego spadku nakładów na inwestycje do poziomu 44 mld zł. Najmniej korzystny pod tym względem okazał się rok 2002. W 2006 roku poziom realizowanych zadań inwestycyjnych znacząco się zwiększył i wrócił do nakładów z początku badanego okresu. Biorąc pod uwagę wielkość przedsiębiorstwa mierzoną liczbą zatrudnionych, należy odnotować fakt, iż w grupie mikro przedsiębiorstw z liczbą pracowników do 5 oraz od 6 do 50 poziom realizowanych inwestycji jest zbliżony. Co charakterystyczne, korzystniejszą relację w zakresie zwiększania nakładów inwestycyjnych odnotowały najmniejsze podmioty gospodarujące. Stały i zdecydowanie najwyższy poziom inwestycji odnotowano w grupie przedsiębiorstw największych. Udział małych i średnich przedsiębiorstw w nakładach inwestycyjnych ogółu przedsiębiorstw przedstawia tabela 2.

Udział nakładów inwestycyjnych ogółem dla sektora MSP wykazywał w okresie dobry poziom wskazań. Udział ten oscylował w zakresie od 43,8 do 50%. Wyrównany poziom tego parametru świadczy o znacznym udziale sektora indywidualnych przedsiębiorstw w zwiększaniu potencjału rozwojowego i jego trwałym rozwoju oraz o wyrównanej ry-

⁷ S. Roszkowska, *Inwestycje a wzrost gospodarczy w krajach OECD*, Gospodarka Narodowa Instytut Rozwoju i Studiów Strategicznych, nr 155/156-160, Warszawa 2004.

Tabela 2

Udział małych i średnich przedsiębiorstw w nakładach inwestycyjnych ogółem w latach 2000–2006 (%)

Lata	Udział MSP w nakładach inwestycyjnych ogółem
2000	50,0
2001	48,2
2002	43,8
2003	55,6
2004	49,7
2005	44,1
2006	47,9

Źródło: opracowanie na podstawie danych tabeli 1.

walizacji w grupie wszystkich przedsiębiorstw a także o korzystnych postawach aktywności inwestycyjnej. W polskich przedsiębiorstwach głównym rodzajem inwestycji są obecnie inwestycje rzeczowe, polegające na przyroście lub wymianie produkcyjnych środków trwałych, w tym przede wszystkim maszyn i urządzeń. Polegają one na takich działaniach, jak usprawnienia techniczne środków trwałych, nadających się do dalszej eksploatacji, restytucja środków trwałych całkowicie zużytych, uzupełnienie wyposażenia w celu osiągnięcia optymalnej skali produkcji, inwestycje budowlane. Inwestycje finansowe, związane z rynkiem papierów wartościowych, rzadko są jak na razie przedmiotem zainteresowania i działalności firm, które nie posiadają tak dużego kapitału, aby go lokować w zakup akcji czy obligacji lub nieruchomości.

Źródła finansowania inwestycji przedsiębiorstw z sektora MSP

Poszukiwanie przez przedsiębiorstwa źródeł finansowania na planowane i realizowane inwestycje jest działaniem kosztownym, wymagającym zaangażowania znacznego kapitału finansowego. Wydatki, które wiążą się ze sfinansowaniem poszczególnych faz i składników zadania inwestycyjnego, mogą być finansowane z dwóch podstawowych źródeł – kapitałów własnych i kapitałów obcych. W ramach tych dwóch podstawowych źródeł rozróżniamy szereg bardziej szczegółowych pozycji. W sposób szczegółowy prezentuje to tabela 3.

W początkowej fazie rozwoju firmy przedsiębiorca może liczyć głównie na zgromadzone przez siebie wcześniej oszczędności oraz ewentualne pożyczki od rodziny i przyjaciół. Źródłem finansowania inwestycji rzeczowych w kolejnych fazach rozwoju przedsiębiorstwa są wygospodarowane środki własne w postaci amortyzacji i skumulowanych zysków. Podjęcie przez przedsiębiorstwo większych zamierzeń inwestycyjnych wymaga zastosowania wielu zewnętrznych źródeł ich sfinansowania. Środki własne okazują się

Tabela 3

Finansowanie zadań inwestycyjnych i rozwoju przedsiębiorstw

Własne	Obce		Inne
	komercyjne	inicjatywy państwa i UE	
Wpłaty wspólników	Kredyty bankowe Kredyt kupiecki	Poręczenia kredytowe	Finansowanie alternatywne
Zysk zatrzymany	Rozliczenia wekslowe i kompensaty długów	Dopłaty do kredytów	Przyspieszony obrót aktywami
Sprzedaż zbędnego majątku	Emisja dłużnych papierów	Dotacje i subwencje krajowe	Optymalizacja zobowiązań podatkowych
Odpisy amortyzacyjne	Fundusze pożyczkowe	Dotacje i subwencje UE	
Fundusze wysokiego ryzyka-Venture capital	Leasing	Dotacje i subwencje zagraniczne	
Emisja akcji i innych papierów wartościowych	Faktoring, franczyza		

Źródło: A. Molo, M. Bielówka, *Przegląd dostępnych źródeł finansowania działalności gospodarczej oraz ocena ich atrakcyjności*, [w:] *Finansowanie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw*, Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw, Warszawa 2000.

wtedy niewystarczające i przedsiębiorstwo musi zaciągnąć kredyty u dostawców maszyn czy użytkować je w leasingu, korzystać ze średnio lub długoterminowych kredytów bankowych, zabiegać o pomoc rządu, międzynarodowych instytucji finansowych, różnych fundacji i funduszy wspierających rozwój przedsiębiorczości itp⁸. Źródła finansowania takich inwestycji są wtedy mieszane, a ważnym problemem jest ich właściwa proporcja, zapewniająca realność spłaty zobowiązań firmy z tego tytułu. Oprócz prostych form finansowania istnieją również rodzaje finansowania, które łączą w sobie cechy finansowania kapitałem własnym i obcym np. przyspieszony obrót kapitału, a także optymalizacja zobowiązań podatkowych. Są one swoistym połączeniem finansowania opartego na kapitałach wewnętrznych i zewnętrznych, a ich podstawą są wiedza i umiejętności, pozwalające na odpowiednie zarządzanie przedsiębiorstwem.

Dominującą w Polsce formą finansowania inwestycji w sektorze MSP są środki własne. W 2006 roku blisko 73%, a w 2005 roku aż 76,8% nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 6 osób sfinansowane było ze środków własnych. Bada-

⁸ A. Alińska, E. Latoszek, *Finansowanie MSP w Polsce ze środków finansowych UE jako czynnik wpływający na konkurencyjność przedsiębiorstw*, Szkoła Główna Handlowa, Oficyna Wydawnicza, Warszawa 2008.

nia wykazują, że wśród tych firm udział nakładów inwestycyjnych ze środków własnych w porównaniu do lat poprzednich nieznacznie się zmniejszył, przy jednoczesnym wzroście udziału nakładów inwestycyjnych z kredytów krajowych i pożyczek bankowych do 12,7%. Odnotowano także nieznaczny wzrost udziału nakładów inwestycyjnych, finansowanych ze środków zagranicznych do 5% (wzrost o 0,3%)⁹ Świadczy to niewątpliwie o trudnym dostępie przedsiębiorstw z sektora MSP do kapitałów obcych. Małe przedsiębiorstwa w przeciwieństwie do dużych ponoszą odmienne koszty pozyskiwania kapitału obcego, głównie wyższe koszty obsługi zadłużenia. Występuje tu zjawisko ich dyskryminacji. Do najważniejszych powodów dyskryminacji małych firm jako kredytobiorców należą koszt obsługi banku oraz ryzyko kredytowe małych firm. Głównymi zewnętrznymi źródłami kapitału obcego są najczęściej zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz z tytułu podatków i opłat, kredyty bankowe, w mniejszym stopniu leasing finansowy.

Podsumowanie

Inwestycje mają duże znaczenie dla przedsiębiorstw, w tym małych i średnich. Bez inwestowania nie jest możliwe funkcjonowanie przedsiębiorstwa we współczesnych warunkach społeczno-gospodarczych. Inwestycje są jednym z najważniejszych sposobów realizacji rozwoju przedsiębiorstwa. Konieczność prowadzenia inwestycji wynika z rosnącej konkurencyjności na rynku, ciągle zmieniającego się otoczenia, pojawiających się nowych wyzwań do sprostania rosnącym oczekiwaniom klientów. W dobie szybkiego postępu technicznego i konkurencji na rynku szansę przetrwania i rozwoju zapewniają przedsiębiorstwom takie cechy, jak nowoczesność, innowacyjność a także systematyczne inwestowanie w prowadzoną działalność gospodarczą w kontekście jej poszerzania, unowocześniania i poprawy jakości.

INVESTMENT ACTIVITY AND DEVELOPMENT OF ENTERPRISES

Summary

The investments have large meaning for mikro and small enterprises. The investment activity is one of important aspects of their functioning on market economy. In the article has shown the level of investment expenditures in MSP's sector in 2000–2006. In economy the scale of investment is usually good the reflection of their their state and perspectives of development. The level of investing and expansion in MSP' sector in last years recive positive indicator as the results of good economic situation.

⁹ *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2005–2006*, S. Życiński, A. Żołnierski (red.); *Raport o stanie sektora MSP w Polsce w latach 2006–2007*, A. Żołnierski, P. Żadura-Lichota (red.), Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2008, s. 36–39.